

Literatura

- Baláž, O.: Sociálna pedagogika v systéme vied. Pedagogika 1978, č. 5.
- Haškovec, J.: Predmet pedagogiky a pojetí sociální pedagogiky. Pedagogická orientace, č. 7., 1993.
- Lukas H.: Sozialpädagogik — Sozialarbeitwissenschaft. Berlin 1979.
- Marburger, E.: Entwicklung und Konzepte der Sozialpädagogik. München 1981.
- Moucha, Z.: Historické aspekty vývoje vědeckého oboru sociální pedagogika. Ěthum, 1993, č. 4.
- Pecha, L.: K vymezení pojmu sociální pedagogika. Pedagogická orientace, č. 8–9, 1993.
- Pilch, T. — Lepalczyk, I.: Pedagogika społeczna. Warszawa 1993.

Niektoré možnosti rozvoja sociálnej pedagogiky

Zlatica Bakošová

Sociálna pedagogika nie je novou pedagogickou disciplínou. Vznikla na prelome 19. a 20. storočia ako reakcia na starú tradičnú školu a prevládajúce psychologické koncepcie, ktoré považovali človeka za biologickú a psychologickú bytosť, pre vývoj ktorej spoločenské prostredie nemá zásadný význam. Trvalé miesto však v sústave pedagogických vied nedostala. V starších pedagogických prácach, slovníkoch, encyklopédiách sa spomína iba okrajovo.

Po novembri 1989 upozornila spoločenská prax pedagogickú teóriu na potrebu riešiť sociálne problémy. Vznikol začarovaný kruh otázok pre teóriu sociálnej pedagogiky:

- ako vymedziť miesto a predmet skúmania,
- ujasniť vzťah k psychológii, sociológii, liečebnej pedagogike,
- rozhodovanie medzi normatívnosťou a cestou pomoci v životnej dráhe,
- vymedzenie obsahu vzhľadom k existujúcim tradíciám teórie výchovy, sociológie výchovy, psychologického poradenstva.

Pri hľadaní možností ako rozvíjať túto vednú disciplínu, vychádzame z presvedčenia, že je možné rozvíjať ju z dvoch aspektov:

1. nadviazať a čerpať z historických skúseností, z humanistických koncepcií,
2. učiť sa zo zahraničných skúseností.

Nasledující tabulka nám umožní přehled některých přístupů sociální pedagogiky:

Sociální pedagogika ako:

- I. pedagogika prostredia, ktorá objasňuje vzťah výchovy a prostredia (R. Wroczyński, O. Baláž, M. Přadka),
- II. pedagogika skúmajúca výchovu človeka (J. Lukas, L.J. Mees, I. Jaccobi-Schmitz, E. G. Skiba).
- III. pedagogika, ktorá chápe výchovu ako pomoc všetkým vekovým kategóriám (J. Schilling) — orientovaná antropologicky,
- IV. pedagogika, ktorá sa zaoberá odchýlkami sociálneho správania (H. Huppertz, E. Schnitzler, P. Gabura).

I. R. Wroczyński v súvislosti so sociálnou pedagogikou hovorí o pedagogike prostredia a pedagogike starostlivosti. Zameriava sa na skúmanie prirodzeného prostredia výchovy, za ktoré považuje rodinu, lokálne prostredie, rovesnícke skupiny. Osobitnú pozornosť venuje výchove mimo školy, najmä výchove vo voľnom čase, a tiež systému ďalšieho vzdelávania. Výchovu považuje za zložitý komplex zámerných, plánovitých činiteľov a pôsobenie prostredia. Názory Wroczyńského nesú pečať doby. Možno ich však považovať za prínos v oblasti metodológie sociálnej pedagogiky.

O. Baláž tvrdí, že „sociálnu pedagogiku nemožno považovať len za praktickú, resp. normatívnu disciplínu alebo jej vyhraniť len obmedzené funkcie pri vymedzovaní cieľov výchovy.“ Ďalšiu orientáciu sociálnej pedagogiky vidí do výchove a vzdelávaní pracovníkov pre nový trh práce.

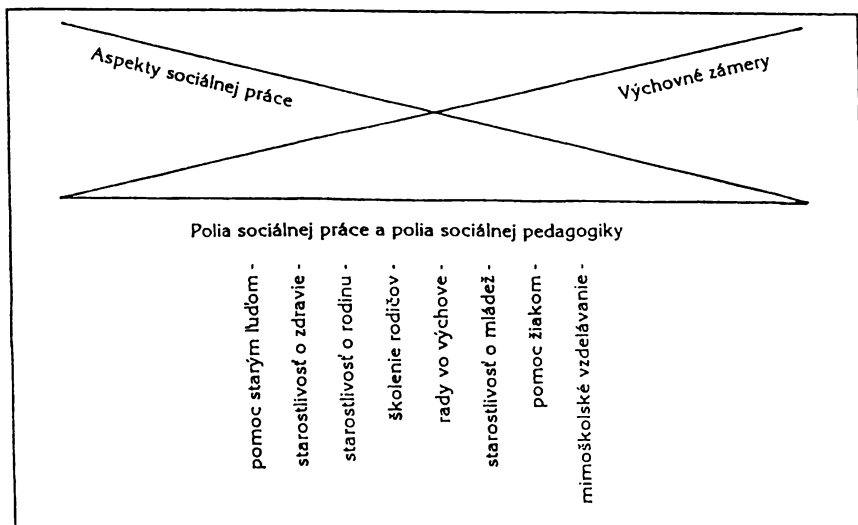
II. Nemecká sociálna pedagogika uplatňuje rôzne prístupy. Skupina autorov J. Lukas, I. Jaccobi-Schmitz, E. G. Skiba (1977) tvrdia, že len plánovaná výchova je pre budúcnosť nevyhnutná. Kde nie je žiadna zodpovednosť za budúcnosť detí, je výchova nepotrebná, stačí len socializácia prostredníctvom navykania si na pravidlá určitej spoločnosti. Odpovedajú tak na stále diskutovaný problém, či vo výchov „viest“ alebo „nechať rásť“. Rastlinu možno nechať rásť, človeka však treba aj cieľavedomo vychovávať.

III. Podľa J. Schillinga (1922) je sociálna pedagogika chápaná ako smer, ktorý poskytuje pomoc všetkým vekovým kategóriám. Popri výchove a vzdelávaní priberá i učenie sa ako celoživotný proces. Po rodine a škole je treťou inštitúciou. Chápe ju ako „pozitívnu pedagogiku“, v ktorej ide o vývoj, prehĺbenie, zlepšenie toho, čo je známe, a pritom korigovanie ostatného. Má sa orientovať antropologicky, teda zaoberať sa poznaním človeka. Ide o spoznanie jeho zmyslovej, biologicko-vitálnej, emocionálno-afektívnej, kognitívno-rationálnej, etnickej, sociálno-komunikatívnej, psychomotorickej

stránky. V sociálnej pedagogike by malo ísť o jednotu šiestich dimenzií. Ciele sociálnej pedagogiky sa majú zamerať na pole zážitkov a konania.

IV. Podľa nemeckých sociálnych pedagógov Huppertza a Schnitzera (1988) vznikla sociálna pedagogika v SRN ako reakcia na stratu funkcie rodiny, ktorú kompenzovala škola. Spočiatku sa chápala ako výchova k spoločenskosti. Jej výchovné pôsobenie bolo určené mimo rodinu a školu a odporúčalo sa rozšíriť ju na sociálne plánovanie, profesionálnu prípravu, psychiatriu, políciu, justíciu, psychológiu. Funkcie sociálnej pedagogiky podľa spomínaných autorov sledujú odchýlky sociálneho správania sa, ale sledujú i normatívnu konformitu a sociálne integračnú pomoc. Jej úlohy sú profylakticko-kompenzačné, opatrovnícke, ochranné, zamerané na prácu s mládežou, ale i na predškolskú výchovu. Má byť obhajcom skupín stojacich na okraji spoločnosti, ktorým musí pomáhať pri získavaní výhod.

Od roku 1970, kedy došlo k odlišnostiam v štúdiu na vysokej škole, sa traduje rozdiel medzi sociálnym pedagógom a sociálnym pracovníkom. Čo je spoločné, znázorňuje nasledovná tabuľka:

Spoločné aspekty výchovnej a sociálnej práce

Ako hlavné metódy sociálnej pedagogiky uvádzajú tieto:

- pomoc jednotlivcom,
- skupinová práca,
- pracovné spoločenstvo.

Všetky tři mají mnoho společných znaků. Demokratické hodnotové představy:

- sloboda, dôstojnosť ľudí,
- priateľstvo, akceptovanie sa, neodsúdenie nikoho,
- diskretnosť, povinnosť mlčať,
- metodické postupy a fázy procesu sociálnej práce (zbierka nálezov, diagnostické zhrnutie, plán zaobchádzania a prognóza, zmeny vyhodnotenia).

Prostredníctvom týchto metód sa sleduje integrácia osobnosti a stabilizácia osobnosti.

Výpočet uvedených prístupov k sociálnej pedagogike iste nie je vyčerpávajúci. Odzrkadľuje však určitý stav poznania. Vzhľadom k tomu, že sociálnych problémov v spoločnosti pribúda, rodina stráca svoju funkčnosť, prístupy tretieho a štvrtého prúdu budú iste dominovať.

Aké je naše stanovisko k sociálnej pedagogike?

Sociálnu pedagogiku považujeme za hraničnú vednú disciplínu medzi pedagogikou a sociológiou, ktorá patrí do sústavy pedagogických vied. Skúma vzťah medzi sociálnym prostredím a výchovou, formy sociálnej pomoci a starostlivosti o deti, mládež a dospelých, teda človeka v sociálnom prostredí.

Zoznam použitej literatúry

- [1] Baláž, O.: Sociálne aspekty výchovy. Bratislava 1981.
- [2] Bakošová, Z.: Sociálna pedagogika. Vybrané problémy. Bratislava UK 1994.
- [3] Wroczyński, R.: Sociálna pedagogika. Bratislava 1968.
- [4] Lukas, M. — Mees, J. — Jaccobi-Schmitz, I. — Skiba, G. G.: Sozialpädagogik. Sozialarbeit. Eine Einführung. Berlin, Verlag Volker Spiess, 1977.
- [5] Schilling, J.: Was ist Sozialpädagogik? Versuch einer inhaltlichen Klärung. Pädagogik und Schulalltag 1992, č. 4, s. 352–363.
- [6] Huppertz, H. — Schnitzler, E.: Grundfragen der Pädagogik. Eine Einführung für Sozialpädagogik. Berluff. München, 1988.

Sociální pedagogika jako teorie životní pomoci ohrožené mládeži

Světla Klapilová

Rozličné nazíraní na předmět zkoumání sociální pedagogiky se traduje již od A. Diesterwega a P. Natorpa. Často je sociální pedagogice upíráno prá-